

**ITC – INTERNATIONAL TEST COMMISSION
COMMISSION INTERNATIONALE DES TESTS
MEDNARODNA KOMISIJA ZA TESTE**

MEDNARODNE SMERNICE ZA UPORABO TESTOV

Svet Mednarodne komisije za teste je junija 1999 na sestanku v Grazu v Avstriji formalno sprejel te smernice.

Delovna skupina za teste in testiranje pri Evropski zvezi profesionalnih psiholoških društev (European Federation of Professional Psychologists Associations' Task Force on Tests and Testing) je prav tako junija 1999 na sestanku v Rimu sprejela te smernice.

Smernice so bile uradno izdane na skupnem srečanju ITC 24. julija 1999 v Stockholmu. Nosilec avtorskih pravic za Smernice je ITC, 1999. ITC je neprofitna organizacija s sedežem v ZDA.

Za nadaljne informacije s strani ITC o dovoljenju za citiranje ali razmnoževanje vsebine tega dokumenta, prosimo stopite v stik s tajnikom ITC:

Prof. Jacques Grégoire, tajnik ITC,
Univeristé catholique de Louvain,
Faculté de Psychologie,
Place du Cardinal Mercier, 10,
1348 Louvain-la-Neuve, Belgium
Email: gregoure@deva.ucl.ac.be

Nadaljne informacije v zvezi s Smernicami dobite na tem naslovu:

Prof. Dave Bartram, predsednik ITC
SHL Group plc, The Pavilion, 1 Atwell Place,
Thames Ditton, KT7 0NE, Surrey, England.
E-naslov: dave.bartram@shlgroup.com

Komisija za psihodiagnostična sredstva pri Društvu psihologov Slovenije je od ITC dobila dovoljenje za prevod Smernic. Smernice so bile uradno sprejete na občnem zboru DPS, 22. 11. 2005.

V zvezi s slovenskim prevodom Smernic lahko dobite informacije na tem naslovu:

Društvo psihologov Slovenije
Komisija za psihodiagnostična sredstva
Ulica stare pravde 2
1000 Ljubljana, Slovenija
E-naslov: psy@guest.arnes.is

Oglejte si tudi spletno stran ITC (od koder lahko prepišete kopije različnih jezikovnih verzij Smernic): intestcom.org

Vsebina

ZAHVALE

UVOD IN OZADJE

Potreba po mednarodnih Smernicah

Razvoj smernic

SMERNICE

Osnovni namen

Okvir Smernic

Komu so Smernice namenjene

Kontekstualni dejavniki

Znanje, razumevanje in izkušnost

1. PREVZEMITE ODGOVORNOST ZA ETIČNO UPORABO TESTOV

1.1. Delajte profesionalno in etično

1.2. Zagotovite usposobljenost za uporabo testov

1.3. Prevzemite odgovornost za uporabo testov

1.4. Zagotovite, da so testna gradiva shranjena varno

1.5. Zagotovite, da so testni rezultati obravnavani zaupno

2. SLEDITE DOBRI PRAKSI PRI UPORABITESTOV

2.1 Ovrednotite potencialno uporabnost testiranja v obravnavi

2.2 Izberite tehnično solidne teste, ki so primerni situaciji

2.3 Namenite primerno skrb problemom poštenosti pri testiranju

2.4 Opravite potrebne priprave na testiranje

2.5 Uporabite teste pravilno

2.6 Natančno točkujte in analizirajte testne rezultate

2.7 Ustrezno interpretirajte rezultate

2.8 Jasno in točno sporočajte rezultate pristojnim drugim osebam

2.9 Preglejte primernost testa in njegove uporabe

REFERENCE

DODATEK A: OKVIRNE SMERNICE ZA SESTAVO PRAVIL TESTIRANJA

DODATEK B: NAVODILA ZA OBLIKOVANJE DOGOVOROV MED OSEBAMI, KI SODELUJEJO V PROCESU TESTIRANJA

DODATEK C: NA KAJ JE TREBA BITI POZOREN PRI TESTIRANJU PRIKRAJŠANIH OSEB ALI OSEB S POŠKODBAMI

ZAHVALE

Smernice je za Svet Mednarodne komisije za teste pripravil profesor Dave Bartram. Avtor je hvaležen za pomoč pri izvedbi tega projekta Ianu Coynu in naslednjim posameznikom, ki so sodelovali na delavnici leta 1997 v Dublinu in s tem pomembno prispevali k razvoju sedanjih Smernic.

Dušica Boben, Center za psihodiagnostična sredstva, d.o.o, Slovenija;
Eugene Burke, British Psychological Society, Anglija;
Dr. Wayne Camara, The College Board, ZDA;
Jean-Louis Chabot, ANOP, Francija;
Iain Coyne, University of Hull, Anglija;
Dr. Riet Dekker, Swets and Zeitlinger, Nizozemska;
Dr. Lorraine Eyse, US Office of Personnel Management, ZDA;
Prof. Rocio Fernandez-Ballesteros, EAPA, Španija;
Ian Florence, NFER-NELSON, Anglija;
Prof. Cheryl Foxcroft, Test Commission of Suout Africa, Južnoafriška republika
Dr. John Fremer, The College Board, ZDA;
Kathia Glabeke, Commissie Psychodiagnostiek, Belgija;
Prof. Ron Hambleton, University of Massachusetss at Amherst, ZDA;
Dr. Karin Havenga, Test Commission fo South Africa, Južnoafriška republika;
Dr. Jurgen Hogrefe, Hogrefe & Huber Verlagsgruppe, Nemčija;
Ralf Horn, Swets and Zeitlinger, Nemčija;
Leif Ter Laak, Saville and Holdsworth Ltd, Anglija;
Dr. Pat Lindley, British Psychological Society, Anglija;
Reginald Lombard, Test Commission of South Africa, Južnoafriška republika;
Prof. Jose Muniz, Spanish Psychological Association, Španija;
Gill Nyfield, Saville & Holdsworth Ltd, Anglija;
Dr. Torleiv Odland, Norsk Psykologforening, Norveška;
Berit Sander, Danish Psychologists' Association, Danska;
Francois Stoll, Federation Suisse des Psychologues, Švica.

Avtor je hvaležen tudi mnogim drugim posameznikom in organizacijam, ki so na raznih posvetovanjih ali konferenčnih predstavitev prispevali povratne informacije.

Slovenski prevod angleške verzije Smernic za uporabo testov (v nadaljevanju Smernic) so v dogovoru z vodstvom ITC v letu 2001 pripravili naslednji člani Komisije za psihodiagnostična sredstva pri Društvu psihologov Slovenije: Dušica Boben, Valentin Bucik, Staša Bučar Markič, Jože Jensterle, Darja Kobal, Borut Kraigher, Vinko Majcen, Robert Masten in Vid Pogačnik.

Dogovorili so se za naslednje prevode nekaterih ključnih pojmov:

assessment – ocenjevanje, obravnava
competence – ustrezna usposobljenost
disabilities – posebne potrebe (zmanjšane sposobnosti, primanjkljaj)
evidence – dokaz
guidelines – smernice
party – stranka
performance – učinek oziroma učinkovitost
policy – politika (pravila oziroma) načela
professional – poklicen oz. strokoven
test administrator – testator, izvajalec testiranja
test taker – testiranec
test user – uporabnik testov
third party – tretja stran

Kadar so smernice omenjane v splošnem pomenu, so napisane z malo, kadar pa so mišljene prav te konkretne smernice, pa z veliko začetnico.

Uvod in ozadje

Potreba po mednarodnih smernicah

Projekt Mednarodne komisije za teste (International Test Commission - ITC) se osredotoča na smernice za dobro uporabo testov in na vzpodbujanje k dobri praksi pri psihološki obravnavi. Dosednje delo ITC pri uveljavljanju dobre prakse pri prirejanju testov (Hambleton, 1994; Van de Vijver, F. & Hambleton, R., 1996), je pomemben korak naprej k zagotavljanju poenotenja in kakovosti priredb testov med različnimi kulturami in jeziki. Na sestanku v Atenah leta 1995 je svet ITC sprejel predlog za razširitev teh prizadevanj na smernice za pošteno in etično uporabo testov, iz katerih je mogoče izpeljati standarde za usposabljanje in določiti usposobljenost uporabnikov testov.

Veliko je razlogov, zakaj so potrebne smernice za uporabo testov na mednarodni ravni.

- Države se zelo razlikujejo v stopnji zakonske kontrole (če jo sploh imajo) glede testiranja in njegovih posledic za testirane. Nekatera nacionalna psihološka društva imajo pravila o registraciji psihologov, druga ne; nekatera imajo mehanizme kontrole standardov za uporabo testov s strani nepsihologov, druga ne. Obstoj sklopa mednarodno sprejetih smernic bi nacionalnim psihološkim združenjem in drugim pristojnim profesionalnim telesom ter organizacijam pomagal pri njihovih prizadevanjih za razvoj standardov, predvsem v tistih državah, kjer teh standardov še nimajo ali pa so nepopolni.
- Dostop do testnih gradiv (t. j. pravica nakupa ali uporabe) se od države do države zelo razlikuje. V nekaterih državah je dostop dovoljen samo psihologom, v drugih so uporabniki registrirani pri pooblaščenih nacionalnih distributerjih testov, spet drugje lahko uporabniki dobijo testna gradiva od dobaviteljev v državi ali neposredno od dobaviteljev iz tujine brez omejitev.
- Kar nekaj dobro znanih instrumentov se je pojavilo na internetu brez vednosti avtorjev ali izdajateljev (kršenje avtorskih pravic) in brez zaščite testov.
- Na področju testiranja za zaposlitev je velika mednarodna mobilnost dela povečala zahteve po testih. Uporabljajo se pri kandidatih za zaposlitev iz različnih držav in pogosto se testira v eni državi v korist zaposlovalca iz druge države.
- V ZDA in Evropi razvijajo ocenjevanje oziroma obravnavo na daljavo s pomočjo interneta, tako na področju izobraževanja kot zaposlovanja. To povzroča vrsto problemov, povezanih s standardi izvedbe in z nadzorom nad procesom testiranja, vključno z varovanjem testa.

Namen in cilji

Dolgoročni namen tega projekta je izdelava sklopa smernic, povezanih z usposobljenostjo (znanjem, veščinami, sposobnostmi in drugimi osebnostnimi lastnostmi) uporabnika testov. Ta usposobljenost je podrobno opredeljena z merljivimi kriteriji učinkovitosti. Ti kriteriji zagotavljajo osnovo za preverjanje usposobljenosti, ki se jo pričakuje od bodočega uporabnika testov. Usposobljenost zadeva naslednja področja:

- profesionalne in etične standarde testiranja,
- pravice testiranca in drugih strank, udeleženih v procesu testiranja,
- izbiro in presojo alternativnih testov,
- izvedba testiranja, vrednotenje in interpretacijo rezultatov,
- pisanje poročila in povratne informacije.

Ker so neposredno povezane z uporabo testov, imajo Smernice, vpliv tudi na:

- standarde za konstrukcijo testov,
- standarde za dokumentacijo – t. j. tehnične in uporabniške priročnike,
- standarde za urejanje dobave in dostopnosti testov in informacij o testih.

Sedanja verzija predstavlja delo strokovnjakov za psihološko in pedagoško testiranje (t. j. psihologi, psihometri, založniki testov, konstruktorji testov) iz različnih držav. Namen tega dokumenta ni "izumiti" nove smernice, ampak strniti skupne vsebine, ki se pojavljajo v obstoječih smernicah, kodeksih, standardih in drugih relevantnih dokumentih in tako ustvariti koherentno strukturo, ki bi jo vsak lahko razumel in uporabljal.

Razvoj Smernic

Smernice pojmuje kot izhodišča ali kriterije, s katerimi je treba primerjati obstoječe lokalne standarde in doslednost njihovega prekrivanja z mednarodnimi standardi. Z uporabo Smernic kot izhodišč za razvoj lokalnih dokumentov (npr. standardov, kodeksov, izjave o pravicah testiranih) bo uveljavljena visoka mednarodna raven skladnosti uporabe testov.

Delo na Smernicah se je začelo z zbiranjem gradiva, povezanih s standardi, kodeksi uporabe testov itd. iz številnih držav¹. Ob uporabi vseh teh virov so na sedanje smernice še posebno vplivali:

- *Dodatek k smernicam za uporabo psiholoških testov* (Kendall in dr., 1997) Avstralskega psihološkega društva (The Australian Psychological Society - APS).
- *Standardi za uporabo testov za zaposlitev ravni A in ravni B* (Bartram, 1995, 1996) Britanskega psihološkega društva (The British Psychological Society - BPS).
- *Standardi za pedagoško in psihološko testiranje* (1985) Ameriškega združenja za raziskovanje v izobraževanju (The American Educational Research Association - AERA), Ameriškega psihološkega združenja (American Psychological Association - APA) in Nacionalnega sveta za merjenje v izobraževanju (National Council on Measurement in Education - NCME).
- *Odgovornosti uporabnikov standardiziranih testov* (Schafer, W.D., 1992) Ameriškega združenja za svetovanje in razvoj (American Association for Counseling and Development - AACD).
- *Smernice za pedagoško in psihološko testiranje* (1987) Kanadskega psihološkega združenja (Canadian Psychological Association – CPA).

Še posebej dragocen je bil dokument APS-a, saj združuje veliko tega, kar je mogoče najti v britanski in ameriški publikaciji kot tudi v publikaciji Južnoafriškega nacionalnega inštituta za psihološke raziskave (National Institute for Psychological Research – NIPR) in različnih založniških smernicah za uporabo testov. Zapisano je tudi veliko tega, kar so naredili v delovni skupini za kvalifikacijo uporabnikov testov (TUQWG – Test user Qualifications Working Group) pri JCTP (Joint Committee on Testing Practices): s podatki podprt način promocije dobre uporabe testov (t.j. Eyde in dr. 1988, 1988; Moreland in dr., 1995) in *Kodeks nepristranskega testiranja v izobraževanju* (Code of fair testing practices in education, JCTP, 1988; Fremer, Diamond in Camara, 1989). Priloga B je zasnovana na novjšem delu JCTP (JTP, 2000) o tveganju in odgovornostih testirancev.

Vsebine osnovnih virov smo analizirali in jih kategorizirali v 14 poglavij. Kjer je bilo mogoče, smo skupni pomen vsebin iz več virov zajeli z enim samim stavkom. Vsebini smo dali tudi enotno obliko. (npr.: "Usposobljen uporabnik testov si bo prizadeval ..." ali "Usposobljen uporabnik testov lahko ...").

Ta začetna struktura 14 poglavij in njihovih vsebin je bila predstavljena v prvem osnutku dokumenta (angl. *Framework Document*). To so bila gradiva za mednarodno delavnico julija 1997 v Dublinu. Namen te ITC delavnice je bilo pretehtati in kritično oceniti vse vidike dokumenta, da bi

¹ Seznam vseh virov, ki so bili v tem procesu uporabljeni, lahko dobite pri avtorjih.

naredili osnutek smernic, ki bi imele mednarodno vrednost in sprejemljivost. Udeleženci delavnice so dokument natančno pregledali in predlagali spremembe glede oblike, strukture in vsebine. Po delavnici so dokument v veliki meri predelali (različica 2.0) in ga razposlali vsem tistim, ki so bili pripravljeni dati pripombe. Naslednji osnutek dokumenta (angl. a draft consultation document - različica 3.1.) je vseboval že vse komentarje in pripombe na različico 2.0.

Da bi dobili nadaljnje komentarje, so kopije različice 3.1. smernic, skupaj s strukturiranim odgovornim listom poslali velikemu številu posameznikov in organizacij. Vseh poslanih dokumentov je bilo 200. Dobili so 28 podrobnih odgovorov vključno z »institucionalnimi« odgovori iz APA, BPS in nekaterih drugih evropskih profesionalnih združenj. Poleti 1988 so Smernice priredili v luči teh komentarjev, in ponovno poslali 200 kopij različice 4.1 v nadaljnjo razpravo. V tem drugem krogu so dobili 18 uradnih odgovorov. Preko elektronske pošte ali osebno na sestankih pa so dobili tudi veliko neuradnih komentarjev in številne izjave podpore.

Pri izdelavi sedanje oblike smernic (različica 2000) so se zelo trudili, da bi vse te pripombe upoštevali. Brez izjeme so bile vse pripombe konstruktivne in v pomoč².

Smernice so namenjene pomoči, ne pa omejevanju. Zagotoviti moramo, da bodo smernice vsebovale univerzalna, ključna načela dobre uporabe testov, brez namere, da bi skušale poenotiti zakonske razlike v delovanju in praksi med državami ali med področji uporabe testov.

Predlagana struktura loči 3 glavne vidike usposobljenosti:

1. Profesionalni in etični standardi dobre prakse, ki vplivajo na način, kako se proces testiranja izvaja in na način, kako uporabniki testov sodelujejo z drugimi osebami, ki so vključene v proces.
2. Znanje, razumevanje in veščine, povezane s procesom testiranja: kaj mora biti uporabnik testov sposoben narediti.
3. Znanje in razumevanje, potrebno za obveščanje o testiranju in za podporo procesa testiranja.

Te tri komponente se med seboj razlikujejo, vendar se v praksi tudi precej prepletajo.

Smernice se začenjajo z *glavnim namenom*. Tega lahko označimo kot *izjavo o poslanstvu*, namenjeno uporabnikom testov. Ta predstavlja jedro, iz katerega smernice izhajajo. Vsaka smernica opredeljuje en vidik usposobljenosti uporabnikov testov, ki prispeva h glavnemu namenu.

Izjava o *področju delovanja* opiše, skupaj z glavnim namenom, komu so smernice namenjene, na katere oblike obravnave se nanašajo in kakšen je kontekst ocenjevanja.

Ta dokument vsebuje:

1. Glavni namen in poslanstvo.
2. Podroben opis usposobljenosti uporabnika testov v odnosu do etične uporabe testov.
3. Podroben opis usposobljenosti uporabnika testov v odnosu do dobre prakse pri uporabi testov.

---

² Podrobno poročilo rezultatov prvega posvetovanja je bilo predstavljeno na sestanku Sveta ITC v avgustu 1998. Poročilo o drugem posvetovanju je bilo skupaj z različico 5.0 Smernic predstavljeno na Svetu ITC v juniju 1999. Različica 2000 vsebuje le manjše uredniške spremembe različice 5.0.

Smernice

Osnovni namen

Ustrezno usposobljen uporabnik bo teste uporabljal pravilno, strokovno in na etični način, pri čemer bo upošteval potrebe in pravice tistih, ki so vključeni v proces testiranja, razloge za testiranje ter na širši kontekst, v katerem se testiranje izvaja.

To bo doseženo, če bo uporabnik testov ustrezno usposobljen za proces testiranja in če bo imel ustrezno znanje in razumevanje o testih in njihovi uporabi, ter o vsem, kar je povezano s tem procesom.

Področje delovanja Smernic

Vsak poskus natančne opredelitve "testa" ali "testiranja" kot procesa verjetno ne bo uspešen, saj bo najbrž izločil nekatere postopke, ki bi morali biti vključeni v opredelitev ter vključil druge, ki bi morali biti izločeni. Za namen teh Smernic je potrebno izraza "test" in "testiranje" razlagati v širšem smislu. Ni pomembno, ali je nek postopek ocenjevanja oziroma obravnave označen kot "testiranje" ali ne. Te Smernice bodo primerne za nekatere ocenjevalne postopke, ki jih ne imenujemo "test" ali take, ki se namerno želijo izogniti oznaki "test". Namesto da bi ponudili enoznačno opredelitev, skušajo naslednje navedbe očrtati področje, ki naj bi ga pokrivala te Smernice.

- Testiranje vključuje širok razpon postopkov, ki jih uporabljamo pri psihološki, poklicni in pedagoški obravnavi.
- Testiranje lahko vključujejo postopke za merjenje tako normalnih kot odklonskih oziroma disfunkcijskih oblik vedenja.
- Postopki testiranja so običajno načrtovani za uporabo v skrbno nadzorovanih ali standardiziranih okoliščinah in vključujejo sistematične, natančno določene postopke točkovanja odgovorov.
- Ti postopki dajejo mere dosežka in iz vzorcev vedenja omogočajo tudi izvajanje zaključkov.
- Vključujejo tudi postopke, ki lahko privedejo do kvalitativne klasifikacije ali razvrščanja ljudi (npr. v smislu tipologij).

Katerikoli postopek, ki se uporablja za "testiranje" v zgornjem smislu, bomo pojmovali kot "test", ne glede na način njegove uporabe; ne glede na to, ali ga je razvil poklicni sestavljalec testov; in ne glede na to, ali vsebuje nize vprašanj, ali pa zahteva izvajanje neke naloge ali delovne operacije (npr. vzorci dela, psihomotorni testi sledenja itd.).

Teste morajo podpirati informacije o zanesljivosti in veljavnosti za predviden namen. Podani morajo biti dokazi, ki omogočajo izvajanje zaključkov iz testnih rezultatov. Biti morajo dosegljivi uporabniku testa in na voljo za neodvisen nadzor in presojo. Kjer so pomembni dokazi vsebovani v tehničnih poročilih, do katerih dostop ni preprost, mora distributer testov podati strnjen pregled, opremljen z vsemi referencami..

Tu predstavljene Smernice o uporabi testov morajo veljati za vse postopke, ne glede na to, ali so imenovani "psihološki testi" ali "pedagoški testi" in neodvisno od tega, ali so ustrezno podprti z dostopnimi tehničnimi informacijami.

Številne od teh Smernic se bodo nanašale tudi na druge postopke ocenjevanja, ki ležijo izven področja "testov". Lahko so relevantni za kateri koli postopek ocenjevanja, ki ga uporabljamo v okoliščinah, ko ima takšno ocenjevanje posameznikov resne in pomembne cilje in ki, če je zlorabljeno, lahko privede do poslabšanja posameznikovega položaja ali psihološke ogroženosti (na primer: intervju za zaposlitev, ocenitev delovne uspešnosti, diagnostično ocenjevanje potreb za podporo učenju).

Smernice se ne nanašajo na uporabo sredstev, ki so navidezno podobni testom, vendar jih vsi udeleženi prepoznajo kot namenjena zgolj za zabavo in razvedrilo (na primer: vprašalniki življenjskega sloga v revijah in časopisih).

Komu so Smernice namenjene

Smernice so namenjene uporabi testov v strokovni poklicni praksi. Kot take naslavljajo zlasti:

- kupce ter imetnike testnih gradiv,
- tiste, ko so odgovorni za izbor testov in določanje namena uporabe testov,
- tiste, ki izvajajo testiranje, vrednotijo dosežke in interpretirajo testne rezultate,
- tiste, ki na podlagi testnih rezultatov svetujejo drugim (npr. svetovalni delavci v izobraževanju in delovnih organizacijah, poklicni svetovalci, trenerji, tisti, ki načrtujejo kariere),
- tiste, ki sodelujejo v procesu poročanja o testnih rezultatih in priprave povratnih informacij ljudem, ki so bili testirani.

Smernice bodo pomembne tudi za druge, ki uporabljajo teste, kot smo jih opredelili zgoraj. To so predvsem:

- tisti, ki razvijajo teste,
- tisti, ki teste dobavljajo,
- tisti, ki so vključeni v usposabljanje uporabnikov testov,
- testiranci in tisti, ki so z njimi povezani (npr. starši, zakonci, partnerji),
- poklicna telesa in druga združenja, ki jih zanima uporaba testov v psihologiji in izobraževanju ter
- tisti, ki oblikujejo politiko in zakone.

Čeprav so Smernice namenjene predvsem poklicni praksi, je večina vidikov dobre prakse, ki jih vključujejo, ustreznih tudi za tiste, ki uporabljajo teste zgolj v raziskovalne namene.

Smernice nimajo namena zajeti prav vseh tipov tehnik ocenjevanja in obravnave (kot so npr.: nestrukturiran ali polstruktuiran intervju, ocenjevalne tehnike skupinskega dela) oziroma vseh situacij, v katerih pride do ocenjevanja (npr. v centrih, ki se ukvarjajo z obravnavo zaposlenih). Kljub temu pa bodo številne smernice verjetno uporabne tudi za situacije in za namene, ki so bolj splošni, kot pa je zgolj psihološko ali pedagoško testiranje (na primer: v centrih, ki izbirajo, ocenjujejo in razvrščajo, polstruktuirani in strukturirani intervjuji, načrtovanje poklicne poti, svetovanje itd.).

Kontekstualni dejavniki

Smernice so mednarodno uporabne. Uporabne so za razvoj specifičnih lokalnih standardov s pomočjo procesa kontekstualizacije. Pri tem je treba računati na številne dejavnike, ki lahko vplivajo na upravljanje in izvajanje standardov v praksi. Te dejavnike konteksta je treba upoštevati pri razlaganju Smernic in pri opredeljevanju njihovega pomena za prakso v specifičnem okolju.

Dejavniki, ki jih moramo pri prevajanju Smernic v specifične standarde upoštevati, so naslednji:

- družbene, politične, institucionalne, jezikovne in kulturne razlike med okolji, v katerih se ocenjevanje izvaja,
- zakoni dežele, v kateri se testiranje izvaja,
- obstoječe nacionalne smernice in standardi dejavnosti, ki so jih postavila poklicna psihološka društva in združenja,

- razlike, ki se nanašajo na individualno nasproti skupinskemu ocenjevanju,
- razlike, ki se nanašajo na testno okolje (ocenjevanje v izobraževanju, klinični praksi, delovnih organizacijah itd.),
- kdo so primarni koristniki testnih rezultatov (npr. testiranec, njegov straš ali skrbnik, sestavljalec testov, zaposlovalec ali neka tretja stranka),
- razlike v uporabi testnih rezultatov (npr. za odločanje - pri selekcijskem presejavanju, ali za dajanje informacij, ki so v pomoč pri vodenju ali svetovanju),
- razlike v stopnji, do katere situacija nudi možnost za preverjanje natančnosti interpretacij v luči naknadnih informacij ter morebitnih dopolnitev.

Znanje, razumevanje in izkušnost

Znanje, razumevanje in izkušnost so temelj vseh usposobljenosti testatorja. Narava in stopnja temeljitosti se bosta najbrž precej razlikovali med državami, področji uporabe in stopnji usposobljenosti, ki se zahteva za uporabo testa.

Priporočila ne vsebujejo natančnih opisov teh usposobljenosti. Vendar, ko bomo Smernice v specifični situaciji uporabili, bomo morali ustrezna znanja, sposobnosti, veščine in druge osebne lastnosti natančno opredeliti. Te specifikacije so del procesa kontekstualizacije, preko katerega se generične Smernice udejanijo v specifičnih standardih. Glavna področja, ki jih morajo obsegati opredelitve znanja, razumevanja in izkušnosti, naj vključujejo:

Ustrezno izkazano teoretično znanje

To obsega:

- poznavanje temeljnih psihometričnih načel in postopkov ter tehničnih zahtev v zvezi s testi (npr. zanesljivost, veljavnost, standardiziranost),
- poznavanje testov in merjenja, ki je zadostno za pravilno razumevanje testnih rezultatov,
- poznavanje in razumevanje ustreznih teorij in modelov sposobnosti, osebnosti in drugih psiholoških konstruktov ali psihopatologije, zaradi pravilnega izbora testov ter interpretacije testnih rezultatov in
- poznavanje testov in dobaviteljev testov, ki so za posameznikovo področje prakse dostopni .

Uporabno znanje in izkušnost

To vsebuje:

- znanje in izkušnje, ki se nanašajo na specifične postopke ocenjevanja ali pripomočke, vključno z računalniško vodenimi postopki ocenjevanja,
- specializirano znanje in praktične izkušnje, povezane z uporabo tistih testov, ki sodijo v nabor pripomočkov za ocenjevanje v posameznikovi poklicni praksi,
- poznavanje in razumevanje konstrukta ali konstruktov, ki jih odražajo testni rezultati, kadar je to pomembno za izvajanje veljavnih zaključkov na podlagi teh rezultatov.

Smernice obsegajo:

Splošne osebne veščine v zvezi z nalogami

Te vsebujejo:

- izvajanje ustreznih aktivnosti, kot so: testiranje, poročanje in priprava povratnih informacij testirancem in drugim strankam,
- veščine ustnega in pisnega komuniciranja, zadostne za primerno pripravo testirancev, za testiranje, poročanje o rezultatih testiranja in za interakcijo z ustreznimi sogovorniki (npr. starši, kreatorji politike v podjetju),
- veščine v meodsebnih odnosih, potrebne za ustrezno pripravo testirancev, izvedbo testiranja in dajanje povratnih informacij o testnih rezultatih.

Kontekstualna znanja in veščine

Ta vsebujejo:

- znanje o tem, kdaj uporabiti teste in kdaj ne,
- znanje o tem, kako dopolniti testiranje z drugimi manj formalnimi komponentami procesa ocenjevanja (kot so npr.: biografski podatki, nestrukturiran intervju, reference itd.),
- znanje o trenutnih poklicnih, strokovnih, zakonskih in etičnih vprašanjih, ki zadevajo uporabo testov ter njihove praktične posledice za testiranje.

Veščine ravnanja v testni situaciji

Ta vsebujejo:

- poznavanje kodeksa in ravnanja dobre prakse, ki se nanašata na uporabo testov; podatke, pridobljene s testi, dajanje povratnih informacij, izdelavo in hrambo poročil, hrambo testnih gradiv in podatkov ter odgovornost zanje,
- poznavanje družbenih, kulturnih in političnih posebnosti okolja, v katerem je bil test uporabljen in načinov, na katere ti dejavniki vplivajo na rezultate, njihovo razlaganje in uporabo v različne namene.

Veščine ravnanja v nepredvidenih okoliščinah

Te vsebujejo:

- znanje o tem, kako reševati težave, zadrege in motnje v postopkih,
- znanje o tem, kako odgovarjati na vprašanja testirancev med izvedbo testiranja,
- znanje o tem, kako ravnati v situacijah, v katerih je možnost zlorabe testa ali napačnega razumevanja interpretacije testnih rezultatov.

1. Prevzemite odgovornost za etično uporabo testov

Usposobljeni uporabniki testov naj bi sledili naslednjim načelom:

1.1. Delajte profesionalno in etično

- 1.1.1 Uveljavljajte in vzdržujte profesionalne in etične standarde.
- 1.1.2 Imejte takšno raven poznavanja tekočih profesionalnih in etičnih vprašanj in razprav o uporabi testov na njihovih področjih uporabe, ki omogoča dobro delo z njimi.
- 1.1.3 Izvajajte jasno politiko testiranja in uporabe testov³.
- 1.1.4 Zagotovite, da testatorji in drugi, ki pri testiranju sodelujejo, dosledno delajo po veljavnih profesionalnih in etičnih standardih.
- 1.1.5 Komunicirajte primerno glede na občutljivost testirancev in drugih strank, ki v postopkih sodelujejo.
- 1.1.6 V sredstvih javnega obveščanja prikažite teste in testiranje na pozitiven ter nepristranski in uravnotežen način.
- 1.1.7 Izogibajte se situacijam, kjer bi lahko rezultati ocenjevanja ali samo ocenjevanje lahko škodovalo odnosom s strankami.

1.2. Zagotovite usposobljenost za uporabo testov

- 1.2.1 Delajte po znanstvenih načelih in z izkazanimi izkušnjami.
- 1.2.2 Postavite in vzdržujte visoke osebne standarde usposobljenosti.
- 1.2.3 Upoštevajte omejitve usposobljenosti uporabnikov testov in delajte v okviru teh omejitev.
- 1.2.4 Spremljajte ustrezne spremembe in napredek na področju uporabe testov, razvoja testov, vključno s spremembami zakonodaje in politik, ki lahko vplivajo na teste in njihovo uporabo.

1.3. Prevzemite odgovornost za uporabo testov

- 1.3.1 Nudite samo tiste testne storitve in samo tiste teste, za katere ste oz. so testatorji usposobljeni.
- 1.3.2 Sprejmite odgovornost za izbiro uporabljenih testov in za priporočila, ki na njih temeljijo.

---

³ Primer okvirne politike testiranja je naveden v Dodatku A.

- 1.3.3 Vključenim v proces testiranja posredujte jasne in primerne informacije o etičnih načelih in zakonskih določilih, ki urejajo testiranje.
- 1.3.4 Zagotovite, da je narava pogodbe med izvajalcem testiranja in testirancem jasna in razumljiva⁴.
- 1.3.5 Bodite pozorni na vse nepredvidene posledice uporabe testa.
- 1.3.6 Trudite se, da ne boste pri tistih, ki so vključeni v proces testiranja, povzročili škode ali stiske.

1.4. Zagotovite, da so testna gradiva shranjena varno

- 1.4.1 Zagotovite varno shranjevanje in nadzorovan dostop do testnih gradiv.
- 1.4.2 Spoštujte avtorske pravice in obstoječe dogovore o testih, vključno s prepovedmi razmnoževanja ali prenosa testnih gradiv v elektronski obliki in na druge načine drugim ljudem, bodisi pooblaščenim ali ne.
- 1.4.3 Zaščitite celovitost testov tako, da posameznikov ne seznanite z njimi ali z drugimi gradivi za vajo, kar bi lahko pristrano vplivalo na testni dosežek.
- 1.4.4 Zagotovite, da tehnike testiranja niso javno opisane na tak način, da bi bila s tem prizadeta njihova uporabnost.

1.5. Zagotovite, da so testni rezultati obravnavani zaupno

- 1.5.1 Natančno določite kdo bo imel dostop do testnih rezultatov in določite tudi stopnje zaupnosti.
- 1.5.2 Strankam razložite stopnje zaupnosti pred izvedbo testiranja.
- 1.5.3 Omejite dostop do rezultatov na tiste, ki imajo pravico, da jih poznajo.
- 1.5.4 Pridobite ustrezna privoljenja, preden testne rezultate posredujete drugim.
- 1.5.5 Zaščitite podatkovne baze tako, da bodo informacije dostopne samo tistim, ki imajo do njih pravico.
- 1.5.6 Izdelajte jasna navodila, kako dolgo se bodo testni rezultati v podatkovnih bazah hranili.
- 1.5.7 Odstranite imena in druge osebne podatke iz podatkovnih baz, če rezultate uporabljate v raziskovalne namene, za izdelavo testnih norm ali v druge statistične namene.

---

⁴ Primer »pogodbe« med izvajalcem testiranja in testirancem je naveden v Dodatku B.

2. Sledite dobri praksi pri uporabi testov

2.1 Ovrednotite potencialno uporabnost testiranja pri ocenjevanju

Ustrezno usposobljeni uporabniki testov bodo:

- 2.1.1 Razumno zagovarjali uporabo testov.
- 2.1.2 Zagotovili, da so bile opravljene temeljite analize strankinih potreb, vzrokov za napotitev, ali diagnostične kategorije, vzrok ali delo, za katero bo ocenjevanje uporabljeno.
- 2.1.3 Ugotovili, da znanje, veščine, sposobnosti, zmožnosti, nadarjenost ali druge značilnosti, katere testi nameravajo meriti, korelirajo z ustreznim obnašanjem v kontekstu, za katerega se bo delal zaključek.
- 2.1.4 Iskali druge ustrezne stranske vire informacij.
- 2.1.5 Ocenili prednosti in pomanjkljivosti uporabe testov v primerjavi z drugimi viri informacij.
- 2.1.6 Zagotovili polno uporabo vseh dostopnih pomožnih virov informacij.

2.2 Izberite tehnično solidne teste, primerne situaciji

Ustrezno usposobljeni uporabniki testov bodo:

- 2.2.1 Preučili informacije, ki so o potencialnih testih trenutno na voljo (npr. iz testnega gradiva, neodvisnih ocen, strokovnih nasvetov itd.), preden bodo izbrali test za uporabo.
- 2.2.2 Preverili, da bo tehnična in uporabniška dokumentacija zagotavljala ustrezne informacije, ki omogočajo presoditi:
  - a) obseg, ki ga test pokriva in reprezentativnost njegove vsebine, primernost normativnih skupin, raven težavnosti itd;
  - b) za ustrezne populacije izkazano natančnost merjenja in zanesljivost;
  - c) veljavnost (izkazano za ustrezne populacije) in ustreznost za zahtevano uporabo;
  - d) neodvisnost od sistematičnih pristranskosti, do katerih v ciljnih skupinah testirancev lahko pride;
  - e) sprejemljivost za tiste, ki bodo vpleteni v uporabo testov, vključno z razumevanjem poštenosti in ustreznosti;
  - f) praktičnost, vključno s porabo časa, stroškov in drugih potrebnih virov.
- 2.2.3 Se izogibali uporabi testov, ki imajo neustrezno ali nejasno spremljajočo tehnično dokumentacijo.
- 2.2.4 Uporabljali teste samo za tiste namene, za katere imajo dokazano veljavnost.
- 2.2.5 Se izogibali presojanju testov samo na podlagi navidezne vrednosti (face value), izjav testirancev, ali nasvetov tistih, ki imajo očiten komercialni interes.

- 2.2.6 Odgovorili na zahteve ustreznih zainteresiranih strani (testirancev, staršev, vodij oziroma upraviteljev) z dajanjem zadostnih informacij, ki jim bodo omogočile razumevanje, zakaj je bil test izbran.

2.3 Namenite primerno pozornost problemom poštenosti pri testiranju

Kadar bodo testi uporabljeni na posameznikih iz različnih skupin (npr. skupinah, ki se razlikujejo po spolu, kulturnem poreklu, izobrazbi, etničnem izvoru ali starosti), si bodo ustrezno usposobljeni uporabniki testov prizadevali, da bodo:

- 2.3.1 Testi nepristranski in primerni za različne skupine, ki bodo testirane.
- 2.3.2 Ocenjevani konstrukti, smiselni za vsako od zastopanih skupin.
- 2.3.3 Na voljo dokazi o možnih razlikah med skupinami v testnih rezultatih.
- 2.3.4 Kjer je to ustrezno, na voljo dokazi, ki se nanašajo na različno delovanje testnih postavk.
- 2.3.5 Na voljo dokazi, ki podpirajo nameravano uporabo testov v različnih skupinah.
- 2.3.6 Na najmanjšo možno mero skrčeni učinki, ki niso povezani z glavnim namenom testiranja (na primer: razlike v motiviranosti za odgovarjanje ali sposobnost branja).
- 2.3.7 Smernice, ki se nanašajo na pošteno rabo testov v vseh primerih interpretirane v kontekstu lokalne politike in zakonodaje.⁵

Kadar je testiranje v več kot enem jeziku (znotraj države ali med državami⁶), bodo ustrezno usposobljeni uporabniki testov naredili vse, da se bodo prepričali:

- 2.3.8 Da je bila vsaka jezikovna ali narečna verzija razvita po strogi metodologiji, ki se ravna po načelih dobre prakse.
- 2.3.9 Da so razvijalci testa upoštevali vprašanja vsebine, kulture in jezika.
- 2.3.10 Da testatorji lahko jasno komunicirajo v jeziku, v katerem bo testiranje izvedeno.
- 2.3.11 Da je raven jezikovne spretnosti testirancev sistematično določena in da se uporabi najbolj primerna jezikovna verzija ali, če je to primerno, da se izvede dvojezično testiranje.

Kadar se teste uporablja na ljudeh z zmanjšanimi zmožnostmi, bodo ustrezno usposobljeni uporabniki testov naredili vse, da:

- 2.3.12 Bodo pri ustreznih strokovnjakih poiskali nasvet o možnih posledicah različnih zmanjšanih zmožnosti na testne rezultate.
- 2.3.13 Se bodo posvetovali s potencialnimi testiranci, tako da bodo lahko njihovim potrebam in željam namenili primerno skrb.

⁵ Smernice se v tem delu osredotočijo na to, kar je »dobra praksa«. Seveda morajo v mnogih državah zadeve, povezane s pošteno uporabo testov, upoštevati tudi nacionalno zakonodajo (npr. upoštevanje Disabilities Act, 1990, v ZDA, ali Race Relations Act, 1976 v Veliki Britaniji).

⁶ Te Smernice se ne nanaša le na različne nacionalne jezike in dialekte, ampak tudi na posebne oblike komunikacije, kot je na primer jezik znakov, ki se uporablja zato, da se premosti posledice katere od oblik nezmožnosti.

- 2.3.14 Bodo naredili ustrezne prilagoditve, kadar bodo med testiranci tudi ljudje s slušnimi, vidnimi ali gibalnimi poškodbami, ali drugimi vrstami posebnih potreb (npr. težavami učenja, disleksijo itd.).
- 2.3.15 Bodo pretehtali, ali ni bolje uporabljati alternativne ocenjevalne postopke, kot modificirati test (npr. uporaba drugih primernejših testov, ali alternativnih strukturiranih oblik ocenjevanja).
- 2.3.16 Bodo poiskali ustrezen strokoven nasvet, če stopnja prilagoditve testa ljudem s primanjkljaji ali posebnimi potrebami presega njihove izkušnje.
- 2.3.17 Bodo spremembe, če so že potrebne, prikrojene naravi omejitev oziroma posebnih potreb in bodo narejene tako, da bo v največji meri zmanjšan njihov vpliv na veljavnost rezultata.
- 2.3.18 Bodo tistim, ki interpretirajo ali delajo na podlagi testnih rezultatov, podane informacije, ki zadevajo naravo vseh sprememb, ki so bile narejene na testu ali testnem postopku, kadarkoli bi zadrževanje takih informacij lahko vodilo v pristransko interpretacijo ali nepravilno odločitev.

2.4 Opravite potrebne priprave na testiranje

Ustrezno usposobljeni uporabniki bodo po najboljših močeh:

- 2.4.1 Udeležnim strankam pravočasno priskrbeli jasne informacije o namenu testiranja, načinih, na katere se nanj najbolje lahko pripravijo in postopkih, ki jih je treba izvesti.
- 2.4.2 Svetovali testirancem, za katere jezikovne in narečne skupine je test primeren.
- 2.4.3 Poslali testirancem dovoljene vaje, vzorce ali gradiva za pripravo, kjer so le ti na voljo in je to v skladu s predlaganim postopkom za teste.
- 2.4.4 Testirancem jasno razložili njihove pravice in odgovornosti⁷.
- 2.4.5 Pred testiranjem pridobili jasno privolitev testirancev ali njihovih pravnih skrbnikov oziroma predstavnikov.
- 2.4.6 Kadar je test neobvezen, udeležnim strankam razložili, kakšne so posledice, če vanj privolijo ali ne, tako da se bodo lahko odločile.
- 2.4.7 Bodo naredili potrebne praktične priprave, s čimer bodo zagotovili:
  - a) da so priprave v skladu s tistimi, ki so določene v priročniku izdajatelja;
  - b) da so prostor in pripomočki za testiranje pravočasno pripravljene, da je fizično okolje (soba za testiranje ipd.) dostopno, varno, tiho, brez motečih dejavnikov in da je prilagojeno namenu uporabe;
  - c) da je na razpolago dovolj gradiva; ki je pregledan, da na testnih zvezkih in odgovornih listih ni znakov od prejšnjih testirancev;
  - d) da je osebje, ki je vključeno v izvedbo testiranja, strokovno usposobljeno;
  - e) da so opravljene ustrezne prilagoditve za ljudi z zmanjšanimi sposobnostmi oziroma posebnimi potrebami⁸.
- 2.4.8 Predvideli možne težave in jih s skrbno pripravo gradiv in navodil preprečili.

---

⁷ Glej dodatek B

⁸ Glej dodatek C

2.5 Izvedite testiranje pravilno

Ustrezno usposobljeni uporabniki testov bodo:

- 2.5.1 Pričeli testiranje z uvodnim pozdravnim nagovorom in dali kratke napotke v pozitivnem duhu.
- 2.5.2 Delovali tako, da bodo zmanjšali morebitno tesnobo testiranca in se izogibali ustvarjanju in vzpodbujanju nepotrebne strahu.
- 2.5.3 Zagotovili, da bodo odstranjeni vsi morebitni moteči dejavniki (alarmi na urah, prenosni telefoni, pagerji ...)
- 2.5.4 Pred pričetkom testiranja zagotovili potrebno gradivo.
- 2.5.5 Izvedli testiranje v primernih nadzorovanih razmerah.
- 2.5.6 Če je le mogoče, izvedli testiranje v materinem jeziku testirancev, tudi če je test pripravljen tako, da preverja znanje ali sposobnosti, ki niso odvisne predvsem od poznavanja jezika.
- 2.5.7 Striktno upoštevali navodila iz priročnika, ter jih primerno prilagodili osebam z zmanjšanimi sposobnostmi oziroma posebnimi potrebami.
- 2.5.8 Brali navodila jasno in umirjeno.
- 2.5.9 Zagotovili dovolj časa za reševanje primerov.
- 2.5.10 Opazovali in beležili odstopanja od postopkov testiranja.
- 2.5.11 Kontrolirali in natančno beležili čas odgovorov, kjer je to potrebno.
- 2.5.12 Poskrbeli, da se vse gradivo ob koncu vsakega testiranja zbere in zabeleži.
- 2.5.13 Izvedli testiranje s primernimi postopki, ki zagotavljajo primerno raven nadzora in dokazovanja identitete testirancev.
- 2.5.14 Zagotovili, da bodo ljudje, ki pomagajo pri testiranju, primerno usposobljeni.
- 2.5.15 Zagotovili, da se testiranci ne počutijo nepreskrbljene ali da jih med samim testiranjem ne obremenjujejo moteči dejavniki.
- 2.5.16 Zagotovili primerno pomoč testirancem, ki kažejo znake stiske ali strahu.

2.6 Natančno beležite, vrednotite in analizirajte testne rezultate

Ustrezno usposobljeni uporabniki testov bodo:

- 2.6.1 Natančno sledili standardiziranim postopkom vrednotenja rezultatov.
- 2.6.2 Primerno pretvorili surovi rezultat v druge ustrezne vrste lestvic.
- 2.6.3 Izbrali vrste lestvic, ustrezne predvideni uporabi testnih rezultatov.
- 2.6.4 Preverili točnost pretvorjenih rezultatov in ostalih administrativnih postopkov.

- 2.6.5 Zagotovili, da ne bodo izvajali neveljavnih sklepov iz primerjav rezultatov, ki so nepomembne za testirance ali pa so zastarele.
- 2.6.6 Za računanje sestavljenih rezultatov uporabljali, kjer bo potrebno, standardne obrazce in enačbe.
- 2.6.7 Uporabili prirejene postopke za prepoznavo neverjetnih ali nerazumnih rezultatov.
- 2.6.8 Jasno in natančno označili lestvice v poročilih, ter podali jasne informacije o tem, kakšne norme, vrste lestvic in enačb so pri tem uporabili.

2.7 Ustrezno razlagajte rezultate

Ustrezno usposobljeni uporabniki testov bodo:

- 2.7.1 Imeli dobro poklicno razumevanje teoretičnih ali konceptualnih osnov testa, tehnične dokumentacije in navodil za uporabo testa ter razlage rezultatov na lestvicah.
- 2.7.2 Imeli dobro razumevanje uporabljenih lestvic, značilnosti norm in primerjalnih skupin ter omejitev pri rezultatih.
- 2.7.3 Ukrepali tako, da bodo čim bolj zmanjšali morebitne pristranske vplive, ki bi jih utegnili razlagalci testa imeti za razlago testnih rezultatov zaradi pripadnosti testiranca specifični kulturni skupini.
- 2.7.4 Kjer bo le možno, uporabljali ustrezne norme ali primerjalne skupine.
- 2.7.5 Razlagali rezultate v luči razpoložljivih informacij o testirani osebi (vključno s starostjo, spolom, izobrazbo, kulturno skupino in drugimi dejavniki); pri tem se bodo zavedali tehničnih omejitev testa, konteksta ocenjevanja in potreb ljudi, ki jih rezultati tega procesa legitimno zanimajo.
- 2.7.6 Se izogibali čezmernemu posploševanju rezultatov, dobljenih na enem testu, na poteze ali človeške značilnosti, ki s tem testom niso bile izmerjene.
- 2.7.7 Pri razlagi upoštevali zanesljivost vsake lestvice, napake merjenja in druge dejavnike, ki bi lahko testne rezultate umetno zniževali ali dvigali.
- 2.7.8 Ustrezno upoštevali vse razpoložljive podatke o veljavnosti merjenega konstrukta, ki veljajo za referenčno demografsko skupino testirane osebe (vključno s kulturno pripadnostjo, starostjo, socialnim slojem in spolom).
- 2.7.9 Pri razlagi testnih rezultatov uporabljali kriterijske oziroma mejne vrednosti rezultata le v primeru, kadar imamo zanje ustrezne dokaze o veljavnosti.
- 2.7.10 Se zavedali negativnih socialnih stereotipov, ki se lahko nanašajo na člane skupine, ki ji testirana oseba pripada (vključujoč kulturne skupine, starost, socialni sloj in spol), in se izogibali razlagi testnih rezultatov na način, ki bi take stereotipe vzpodbujal.
- 2.7.11 Upoštevali vsakršne posamezne ali skupinske odklone od standardnih postopkov pri testiranju.
- 2.7.12 Upoštevali vse podatke o predhodnih izkušnjah testirancev s testom, če so učinki tovrstnih izkušenj na testno storilnost poznani.

2.8 Jasno in točno sporočajte rezultate ustreznim drugim osebam

Ustrezno usposobljeni uporabniki testov bodo:

- 2.8.1 Identificirali ustrezne skupine, ki lahko zakonito prejmejo rezultate testov.
- 2.8.2 S privoljenjem testiranih oseb ali njihovih uradnih predstavnikov izdelali pisna ali ustna poročila za ustrezne zainteresirane stranke.
- 2.8.3 Zagotovili, da bo tehnična in jezikovna raven vsebine katerega koli poročila primerna stopnji razumevanja prejemnikov.
- 2.8.4 Jasno povedali, da podatki testa predstavljajo le en vir informacij in da morajo biti vedno upoštevani v povezavi z drugimi informacijami.
- 2.8.5 Razložili, da mora biti pomembnost testnih rezultatov pretehtana glede na ostale informacije o obravnavanih ljudeh.
- 2.8.6 Uporabili obliko in zgradbo poročila, ki bo primerna vsebini postopka ocenjevanja.
- 2.8.7 Ko bo to primerno, ljudi, ki odločajo, poučili o tem, kako lahko rezultate testov v procesu odločanja uporabijo.
- 2.8.8 Razložili in podpirali uporabo testnih rezultatov za razvrščanje ljudi v kategorije (npr. za diagnostične namene ali za izbiro na delovno mesto).
- 2.8.9 Pisnim poročilom dodali jasne povzetke, in tudi posebna priporočila kjer je ustrezno.
- 2.8.10 Testiranim osebam dali ustne povratne informacije na konstruktiven način in tako, da bo to njim v pomoč.

2.9 Preglejte primernost testa in njegove uporabe

Ustrezno usposobljeni uporabniki testov bodo:

- 2.9.1 Spremljali ter občasno pregledovali spremembe, do katerih skozi čas prihaja pri populaciji testiranih oseb, kot tudi uporabljane kriterijske mere.
- 2.9.2 Spremljali test zaradi dokazov o morebitnih škodljivih učinkov.
- 2.9.3 Se zavedali, da je potrebno vsakič znova pretehtati uporabnost testa, če se spremeni njegova oblika, vsebina ali način izvedbe.
- 2.9.4 Se zavedali, da je potrebno vsakič znova pretehtati podatke o veljavnosti testa, če se spremeni namen njegove uporabe.
- 2.9.5 Kjer bo možno, težili k validiranju testov za konkretne namene uporabe, ali sodelovali v uradnih študijah veljavnosti.
- 2.9.6 Kjer bo možno, pomagali pri dograjevanju informacij o normah, zanesljivosti in veljavnosti testa tako, da bodo dajali ustrezne podatke o testih razvijalcem, izdajateljem in raziskovalcem.

Reference

- American Educational Research Association, American Psychological Association in National Council on Measurement in Education (1985). *Standards for Educational and Psychological Testing*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Bartram, D. (1995). The Development of Standards for the Use of Psychological Tests in Occupational Settings: The Competence Approach. *The Psychologist*, May, 219-223.
- Bartram, D. (1996). Test Qualifications and Test Use in the UK: The Competence Approach. *European Journal of Psychological Assessment*, 12, 62-71.
- Canadian Psychological Association. (1987). *Guidelines for Educational and Psychological Testing*. Ottawa: Canadian Psychological Association.
- Eyde, L.D., Moreland, K.L. in Robertson, G.J. (1988). *Test User Qualifications: A Data-based Approach to Promoting Good Test Use*. Report for the Test User Qualifications Working Group. Washington DC: American Psychological Association.
- Eyde, L.D., Robertson, G.J., Krug, S.E. in dr. (1993). *Responsible Test Use: Case Studies For Assessing Human Behaviour*. Washington DC: American Psychological Association.
- Fremer, J., Diamond, E.E. in Camara, W.J. (1989). Developing a Code of Fair Testing Practices in Education. *American Psychologist*, 44, 1062-1067.
- Hambleton, R. (1994). Guidelines for adapting educational and psychological tests: A progress report. *European Journal of Psychological Assessment*, 10, 229-244.
- Joint Committee on Testing Practices. (1988). *Code of Fair Testing Practices in Education*. Washington DC: Joint Committee on Testing Practices.
- Kendall, I., Jenkinson, J., De Lemos, M. in Clancy, D. (1997). *Supplement to Guidelines for the use of Psychological Tests*. Australian Psychological Society.
- Moreland, K.L., Eyde, L.D., Robertson, G.J., Primoff, E.S. in Most, R.B. (1995). Assessment of Test User Qualifications: A Research-Based Measurement Procedure. *American Psychologist*, 50, 14-23.
- Schafer, W.D. (1992). *Responsibilities of Users of Standardized Tests: RUST Statement Revised*. Alexandria, VA: American Association for Counseling and Development.
- Van de Vijver, F. in Hambleton, R. (1996). Translating tests: some practical guidelines. *European Psychologist*, 1, 89-99.

Dodatek A: Smernice za sestavo pravil o testiranju

Naslednje Smernice se nanašajo na to, da organizacije upoštevajo svoja pravila o testiranju sistematično in da zagotovijo, da se vsakdo, ki je vključen, jasno zaveda, kaj ta pravila in načela pomenijo. Potreba po nedvoumnih pravilih o testiranju ni omejena le na velike organizacije. Majhna in srednje velika podjetja, ki uporabljajo teste, morajo ravno tako kot velika podjetja upoštevati ta pravila na enak način kot upoštevajo pravila o zdravju in varnosti, enakih možnostih, nezmožnosti za delo, in drugih področij korektnih ravnanj pri upravljanju, obravnavanju in skrbi za osebje.

Sledeče pomisleke ali zahteve bo morda potrebno prirediti za uporabo s strani posameznih uporabnikov testov, ki delujejo kot samostojni strokovnjaki praktiki. Zato je pomembno, da jasno razumejo svoja lastna pravila in da jih ustrezno komunicirajo z drugimi.

Politika o testiranju je izdelana z naslednjimi nameni:

- zagotovi naj, da bo testiranje ustrezalo namenom posameznikov in organizacij,
- zagotovi naj, da ne pride do morebitnih zlorab,
- izraža naj zavezanost korektnemu ravnanju,
- zagotovi naj, da je uporaba testov primerna glede na namen,
- zagotovi naj, da testiranje ne vodi k nepravilnemu in pristranskemu razlikovanju,
- zagotovi naj, da je vrednotenje osnovano na izčrpnih in ustreznih podatkih,
- zagotovi naj, da teste uporablja le usposobljeno osebje.

Politika o testiranju mora zajemati vse ali vsaj večino naslednjih bistvenih vprašanj:

- primerno uporaba testov,
- varovanje gradiv in rezultatov,
- kdo lahko uporablja teste, obravnava rezultate in razlaga izsledke,
- zahteve po usposobljenosti tistih, ki bodo uporabljali teste,
- usposabljanje uporabnikov testov,
- pripravo testirancev,
- dostop do gradiv in varnostne ukrepe,
- dostop do izsledkov testiranja in problematiko zaupnosti testnih rezultatov,
- povratno informacijo testnih rezultatov testirancem,
- odgovornosti testirancev pred, med in po testni situaciji,
- odgovornosti in dolžnosti vsakega posameznega uporabnika testov.

Vsaka navodila morajo biti redno preverjana in posodabljana v skladu z novostmi v testiranju in morebitnimi spremembami, ki se lahko pojavijo v praksi.

Vključene stranke morajo vedno imeti dostop do in možnost biti informirani o politiki v zvezi s testiranjem.

Odgovornost za kakršnokoli politiko oziroma pravila testiranja v organizaciji je v rokah usposobljenega uporabnika testa, ki ima pristojnosti za zagotovitev izvedbe teh pravil in njihovo spoštovanje.

Dodatek B: Smernice za oblikovanje dogovorov med osebami, ki sodelujejo v procesu testiranja

Dogovor med testatorjem in testirancem naj bo v merilih dobre prakse, zakonodaje in splošne politike, ki se nanaša na uporabo testov. V nadaljevanju je prikazan model, ki ponazarja, katera določila naj tak dogovor vsebuje. Pri tem je potrebno upoštevati, da se dogovori med seboj razlikujejo tako glede na kontekst ocenjevanja (poklicni, izobraževalni, klinični, forenzični) kot na lokalna in nacionalna pravila in določila.

Dogovori med psihologom, testirancem in drugimi udeleženci testiranja so pogosto implicitni in (vsaj deloma) prikriti. Da bi se izognili nesporazumom, nepravilnostim in morebitnim sporom, je zaželeno, da vsi udeleženci v procesu testiranja pojasnijo svoja pričakovanja, vloge in odgovornosti.

Zato naj si psiholog prizadeva, da:

- b.1 testirancu pojasni, kakšne so njegove pravice, ki se nanašajo na uporabo rezultatov testa in na dostop do rezultatov⁹;
- b.2 testiranca ustrezno opozori na morebitne denarne stroške, ki bi nastali ob testiranju, kdo bo plačnik in kdaj bo plačilo opravljeno;
- b.3 k vsakemu testiranca pristopi vljudno, spoštljivo in nepristransko, ne glede na njegovo rasno pripadnost, spol, starost, morebitno prikrajšanost itd.;
- b.4 uporabi kakovostne teste, ki so primerni tako za testiranca kot za namene ocenjevanja;
- b.5 obvesti testiranca o namenu testiranja, o naravi testa, komu bo rezultate posredoval in na kakšen način jih bo uporabljal;
- b.6 testiranca vnaprej obvesti o časovni izvedbi testa, kdaj si bo rezultate lahko ogledal, ali/in če bo lahko zadržal kopijo testa, svoj celoten odgovorni list ali pa svoje rezultate¹⁰;
- b.7 testirancu posreduje test izurjena oseba, ki rezultate tudi ustrezno interpretira;
- b.8 testiranca obvesti o (ne)prostovoljnem sodelovanju pri procesu testiranja in o posledicah uporabe ali neuporabe testa;
- b.9 testirancu razumljivo pojasni pogoje (če obstajajo) za ponovno opravljanje testa, za ponovno vrednotenje podatkov ali pa za preklic vrednotenja podatkov;
- b.10 testirancu v najkrajšem možnem času zagotovi razumljivo razlago njegovih rezultatov;
- b.11 testirancu zagotovi zaupnost podatkov, ki je usklajena z zakonom in dobro prakso;
- b.12 testiranca obvesti, kdo bo imel dostop do njegovih rezultatov;
- b.13 testiranca obvesti o možnostih morebitnih pritožb ali pripomb.

Psiholog mora testiranca obvestiti, da:

- b.14 da mora psiholog testiranca med procesom testiranja obravnavati vljudno in spoštljivo;
- b.15 da testiranec lahko postavlja vprašanja o testu, kot na primer, zakaj se test uporablja, kako se test uporablja in kako bo psiholog rezultate uporabil;
- b.16 da se lahko obrne na ustrezno institucijo, če meni, da je test reševal pod pogoji, ki so kakor koli izkrivili njegove rezultate;
- b.17 da naj sledi navodilom osebe, ki test posreduje;
- b.18 da se zaveda posledic, če se ne odloči za sodelovanje pri testiranju, in da je pripravljen odgovornost zanje tudi prevzeti;
- b.19 da v roku opravi plačilo v zvezi s testiranjem, če je bilo tako predhodno dogovorjeno.

⁹ Zakonodaja se razlikuje glede na državo, v kateri test uporabljamo. Obstoječi zakon o varovanju podatkov v Veliki Britaniji, na primer, zagotavlja uporabniku drugačne pravice v zvezi z dostopom do podatkov, če so ti shranjeni v računalniku, kot pa če so zapisani le na papirju.

¹⁰ Čeprav testov in odgovornih listov uporabnikom običajno ne posredujemo, se zakonodaje različnih držav razlikujejo glede na to, kaj lahko uporabniki in drugi udeleženci v testiranju zadržijo. Glede na to, da si uporabniki različno razlagajo, do kakšnih informacij imajo pravico, je nujno, da je predhodni dogovor jasno opredeljen v točki, kaj lahko in česa ne morejo dobiti oziroma izvedeti.

Dodatek C: Testiranje prikrajšanih oseb ali oseb s poškodbami oziroma drugimi težavami

Ko v procesu testiranja sodelujejo osebe s posebnimi potrebami, je nujno zagotoviti ustrezno skrb zanje in izvedenost o njihovih težavah. Kot vedno je potrebno upoštevati tako lokalno in nacionalno zakonodajo in prakso¹¹ kot posameznikove pravice o spoštovanju zasebnosti. Pri tem se osredotočamo le na tiste vidike prikrajšanosti uporabnika, ki se nanašajo na njegovo reševanje določenega testa. Pri reševanju testa mu moramo nuditi posebno pomoč¹².

Ne obstaja nobeno pravilo, ki bi zagotavljalo, da udeležencem z različnimi tipi prikrajšanosti posredujemo test pravično. Bistvenega pomena je zlasti profesionalna odločitev, ali je ustrezneje uporabiti alternativo obliko ocenjevanja ali pa prirediti test oziroma način posredovanja testa. V praksi so redke priredbe testov na reprezentativnem številu oseb z enakovredno prikrajšanostjo, ki bi omogočale primerljivost testa s standardno različico. Vendar pa naj tam, kjer podatki obstajajo, psiholog te podatke uporabi za potrebne spremembe testov. Čeprav popolna standardizacija prirejenega testa verjetno ne bo mogoča, je kljub temu koristno, da izvedemo pilotsko študijo na majhni skupini udeležencev, če je to mogoče.

Informacije o reševanju testa (modificiranega ali ne) oseb s posebnimi potrebami nam pogosto olajšajo kakovostno razlago rezultatov. Lahko nas opozorijo na nekatere merjene značilnosti (sposobnost, motivacija, osebnost itd.), ki jih lahko ugotovimo oziroma podpremo z informacijami, pridobljenimi z drugimi metodami.

Za posamično testiranje lahko psiholog izdvoji tiste faze v procesu testiranja, za katere meni, da jih je uporabnik zmožen izpeljati. Lahko pa nastopijo posebni problemi pri skupinskem testiranju (npr. selekcija pri zaposlovanju). Pojavijo se lahko povsem praktične težave pri variranju načinov posredovanja testa posamičnim uporabnikom v skupini. Še več, nekateri uporabniki lahko takšen pristop psihologa dojemajo kot nepravičnega za celotno skupino. Če, na primer, podaljšamo čas reševanja nekega testa, se lahko osebe s posebnimi potrebami ob tem dejstvu doživljajo kot »drugačne«, ostali pa menijo, da jim višek časa omogoča nepravično prednost.

Po nasvet, kako ravnati z osebami s posebnimi potrebami, se lahko zatečemo na ustrezne organizacije, ali pa vprašamo kar uporabnika. Običajno nam je neposredno dobronamerno in prijazno vprašanje posamezniku (kjer zakon to dopušča) v veliko pomoč¹³. V mnogih primerih lahko na osnovi takšne konsultacije ustrezno prilagodimo pogoje testiranja, ne da bi modificirali tudi sam test.

Spodaj navedeni protokol vsebuje glavna navodila, na osnovi katerih se odločimo za spremembe v testiranju in kako te spremembe izvesti. Pri tem je bistveno vedeti, da prikrajšanost bodisi sploh ne prispeva k večji variabilnosti rezultatov bodisi prispeva h konstruktno relevantni variabilnosti oziroma konstruktno nerelevantni variabilnosti. V prvem primeru niso potrebne nikakršne spremembe. V slednjem primeru je potrebno spremembe usmeriti k odpravljanju irelevantnega vira variabilnosti (tako da primerno spremenimo pogoje testiranja ali pa uporabimo primernejši test). V drugem primeru (konstruktno relevantne variabilnosti) pa spremembe testa vplivajo na pomembnost rezultatov.

- c.1 Ali prikrajšanost vpliva na rezultat? Mnogi ljudje imajo posebne potrebe, ki ne vplivajo na reševanje testa. V takšnih primerih je neustrezno spreminjati pogoje testiranja.
- c.2 Če prikrajšanost vpliva na rezultat, ali je ta vpliv na merjeni konstrukt slučajen ali ne? Oseba, ki ima na primer artritično roko, lahko s težavo rešuje nek hitrostni test, ki vključuje pisanje. Če je sposobnost hitrega izvajanja ročnih spretnosti del merjenega konstrukta, potem testa ne smemo spreminjati. Če pa je namen ugotoviti hitrost vidnega presojanja, uporabimo alternativo metodo za beleženje odgovora.

¹¹ V ZDA je potrebno, na primer, biti pozoren na pridržke v Zakonu o Američanih s posebnimi potrebami (1990). V Veliki Britaniji navaja Zakon o razlikah v prikrajšanosti (1995), da je potrebno teste prirediti ali rezultate ustrezno interpretirati, če v procesu testiranja sodelujejo osebe s posebnimi potrebami.

¹² Za podrobnejša navodila v ZDA glej: Eyde, Nestor, Heaton in Nelson (1994).

¹³ V Veliki Britaniji Zakon o razlikah v prikrajšanosti (1995) celo nalaga uporabnikom, da opozorijo na svoje posebne potrebe.

- c.3 Ko je vpliv določene prikrajšanosti na merjeni konstrukt slučajen, a vpliva na posameznikovo reševanje testa, potem kaže razmišljati o spremembah v postopku.
- c.4 V zvezi z morebitnimi spremembami in v zvezi z informacijami o alternativnih oblikah in procesih testiranja naj se psiholog vedno posvetuje z založnikom in si pomaga s priročnikom za uporabo testa.
- c.5 Psiholog naj se vedno posvetuje tudi z ustreznimi organizacijami, ki se ukvarjajo z osebami s posebnimi potrebami, uporablja naj ustrezno literaturo in dokumentacijo in naj uvaja take spremembe, ki bodo uporabnikom v pomoč.
- c.6 Vsakršne spremembe testa ali izvedbe testa je potrebno skrbno beležiti.